

سوه ظن بعضی واقع شده رسیده کی خود وسخیت حال معلوم گردد وبتشکیبات و نظلمات اهالی بزد رسیدگی بعمل آید .

آقامیرزا ابوالحسن خان - این مطلب باید از وزارت داخله تحقیق شود .

(آقا شیخ عبدالکریم اطلاع خود را در

این باب ویراثت ذمه شخص متمم را اظهار داشتند و شرحی از بدو این امر تاکنون اظهار کردند)

آقای میرزا ابوالحسن خان - عقیده بنده اینست که اطلاعات آقا شیخ عبدالکریم را خوشان جدا گانه بوزارت داخله اطلاع بدهند مجلس در باب

رسیدگی باین کار رقبه بوزارت داخله بنویسد (بعد در وقت انعقاد مجلس در ایام ماه مبارک رمضان

گفتگو شد از تاخیر بعضی از وکلا در حضور بهم رسانیدن مذاکرات زیاد بیان آمد فرار در سه ماهت

بتروب مانده حاضر شوند آقا سید محمد حسین بروجردی اظهار داشتند که اشخاصی که دیر حاضر

می شوند باید نوشت تا موکلین آنها بدانند دیر روز تمام وکلا آمده بودند بواسطه نیامدن پنج نفر که

عده ناقص بود مجلس تاظهر معطل بود واز وزرا عذر خواستند .

آقامیرزا محمود - حقوق وکلا که ما قیامت داده می شود خوبست حالا معین شود تا هر کس دیر کرد از حقوق او کسر شود .

حاج سید عبدالحسن شهشانی - از حالا تاریخ بردارند تا هر وقت حقوق داده می شود کسر شود .

رئیس - این دفعه دیگر بطور خواستار استعفا می شود هر گاه تخلف شد آن وقت مجازات معین می شود .

تلگرافی بتوسط انجمن اصفهان رسیده بود فرائت شد مشر بر اینکه از قضیه اروپا عوم اهالی

اصفهان معزوم قریب پنجاه هزار جمعیت در کوه سفه جمع شده عقد اتحاد بستند که با جان و مال مساعدت کنند .

حاج شیخ محمد تقی **محقق الدوله** از نتیجه اقداماتی که شده باید

بآنها هم اطلاع داده شود تا مطمئن شوند و اظهار تشکر هم از این مساعدت باید نمود .

رئیس - عقیده بنده هم این است که یک هیچو جوابی بآنها داده شود و ضمناً هم اطلاع داده شود که فعلا خبری نیست .

تلگراف دیگر از اصفهان فرائت شد مشر بود بر اینکه در حوالی مورچه خورت صد نفر را

لغت کردند بغتباری اطمینان داد ولی نتیجه بسکس بخشید میرزا رضا خان که از برای عدلیه معین

شده انجمن از او شاکو و کسی را میخوانند که بتصویب انجمن باشد . اشخاص کافی دیگر معین

شود (شیخ محمد تقی) (شیخ نورالله) .

رئیس - بوزارت داخله باید نوشته شود که از کجا این شخص معین شد .

آقامیرزا ابوالحسن خان - اتصالاً بایشان نوشته میشود ولی فایده بخشیده .

احسن الاوله - تلگرافی از سرحد ارومی رسیده بود هیچ جواب ندادند خوب است یک جوابی

داده شود .

حاج محترم السلطنه در خصوص کمیسیون سر حدی آذربایجان گفتگو شد و کلاه و وزراء و حجج اسلام و امرا صلاح دانستند که بنده مأمور این خدمت بشوم البته

هر کسی نباید از خدمت بوطن و ملت و دولت مضایقه نکند آقایان بگمان اینکه بنده اطلاعات خود را در این موع بهرح دم مرا انتحاب کردند

ایشان میفرمایند مأمور بود ولی یک نکته هست بگوئی که بکفخی را از برای کاری معین میکنند لابد از برای

این است که این شخص یک امتیازی دارد وقتی که این رای را دادند باید آن قوه دولت و

ملت و مجلس آحاداً ادبیت سر او بلند باشد تا آن کار از او پیشرفت نیاید اینک بعضی حرکت

او از طهران فرود ایرادات در عقب او باشد آن وقت آن مأمور هم باید دفاع بکند و هم باید با

دشمن گفتگو کند مثل آنکه شاهزاده فرمانفرما فلا همین طور شده ولین ترتیب اسباب شکست کار

خواهد بود حالا هم بنده را برای این خدمت بزرگ معین کرده اند که از هشت سال قبل تاکنون

با سفارت روس وانگلیس و مأموریت اشخاص معتبر نشهها کشیده اند و باز تمام نشده حالا هم بواسطه

اقدامات مشایر سرحدی این اتفاقات افتاده . حال تمام موری که میروید باید لوازم اسباب اوج جمع باشد بمسامحه نگذرد

این مأمور باید برود اولاً تجاوازت عثمانی را در رفع کند . ثانیاً هشاری که بجانب آنها میل کرده اند

اطمینان داده بر کردند فرمانفرما وقتیکه رفت فرار شد اردو برود پول داده شود تا اکنون هنوز

مرتب نشده است آنچه بنظر بنده رسیده کتابچه نوشته ام بوزارت خارجه فرستادم بنظر اهلیحضرت

هما یونی هم رسانیده اند چند فصل از آنرا در مجلس علنی میخوانم و مابقی را در مجلس سری فرض میکنم

و از وکلای عظام استعلام میخوانم تا کارایش برود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - گمان میکنم انتخاب جناب عالی برای دوم مسئله اولی نباشد و انتحاب شما

از این باب باشد که دولت و ملت شما را امین دانستند .

حاج محترم السلطنه - از این حسن نیت کمال تشکر را دارم یکی از این چیزهایی که لازم

است عرض کنم مسئله استعداد است که لازم است تهیه قشون مختصری برای سرحد بشود چنانکه

عثمانی هم کرد از برای بیم و امید هشاری که در این مدت رفته اند لازم است ولی بنده راضی

نمیشوم که بگویند بدمیقرسیم از حالا که میروم باید معین شود اگر هم بجهت سرما نمیشود حالا در سرحد

از دو تشکیل شود در آذربایجان حاضر باشند که در موقع لزوم معطل نمایم این اردو باید سر باز باشند که

بتوان از آنها کار خواست و باید بآنها حقوق داد دیگر اینکه باید جرید در باب سلطان عثمانی چیزی

ننویسند که اسباب رنجش شود این که از اصفهان نوشته اند که همه همراه هستند خیلی خوب است ولی دولت

عثمانی در صد جنگ نبوده چه اگر در صد جنگ بود تا کنون گرازا موقع بدست او افتاد و مخصوصاً در این

موقع هم گفته که کمیسیون شود و رسیدگی نمایند یکی دیگر از عرض بنده اینست که باید از حکومت

آذربایجان استناد دستور العمل میخوانم در این موقع نباید حکومت آذربایجان تغییر کند باید باشد تا

کمیسیون اصلاح بشود اگر حالا تغییر حکومت داده

شود متزلزل میشود و کار از من پیشرفت نمیکند .

حاجی محمد اسمعیل آقا - این هم صعب است .

آقامیرزا ابوالحسن خان ما قانوناً نمیتوانیم جواب این مطالب را بدهیم باید وزیر امور خارجه به مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای او چیست ؟

حاج محترم السلطنه یکی هم در خصوص مغایر کمیسیون سابق قرار بود که از رئیس گورک ارومی دریافت میشد حالا هم بنده زیاده از آنچه می دادند موقع ندارم حواله بدهند همان قدر داده شود که کمیسیون معطل نماند .

حاج محمد اسمعیل آقا - این هم صعب است .

آقامیرزا ابوالحسن خان ما قانوناً نمیتوانیم جواب این مطالب را بدهیم باید وزیر امور خارجه به

مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای او چیست ؟

حاج محترم السلطنه - اولاً بنده بر حسب دعوت آمده ام و ثانیاً اینها را وزیر امور خارجه

رای داده است و اهلیحضرت دستخط فرموده اند و چیزی فوق العاده نیست و تمام اینها را مجلس

قبلاً تصویب کرد فقط در باب حقوق قشون است بعضی مطالب هم هست که باید در مجلس خصوصی

عرض کنم .

مذاکرات روز پنجشنبه

دوم رمضان دارالغورای ملی

خلاصه مذاکرات روز سهشنبه ۲۹ شهر شعبان را آقا میرزا ظاهر قرائت نمود .

وکیل الرعایا - چند ماده از نظامنامه وزارت داخله باقی مانده بود اجازه داده میشود خواننده تمام شود .

آقامیرزا ابوالحسن خان خوب است اجازه داده شود از وزارت خارجه استفسار نمایند جواب

سفارت را داده اند یاخیر مطلب دیگر در باب وزارت علوم و معارف است چرا معین نمیشود وزارت معارف که

نهایت اهمیت را دارد جهت چه چیزی است که وزیر علوم تعیین نمی نمایند و دیگر اینکه وزارت عدلیه اعظم

با کسبت .

رئیس وزیر عدلیه که مشر الملک است ولی وزارت علوم و معارف هنوز معین نکرده .

حاجی امام جمعه - چند ماه قبل در خصوص اختلال و افتشاشات ولایات مذاکرات بود متعدد

شدند که تمام این انقلابات بعلت عدم نظامنامه حکام است بعد جدو جهد هاشده و نظامنامه وزارت

داخله تصحیح و تصویب گردیده فعلاً دو ماه است که تمام شده و بصره ترسیده همین طور موق مانده

است و بفکر زیادی کار مجلس نیستیم سال هم باخر رسیده این جزئیات را مردم چندان در نظر ندارند

خوب است خیلی زود آن نظامنامه را بصره فرستاده موشع شود .

رئیس - کویا یکی را دو ماده آن مانده باشد دشمنول نوشتن و اصلاح هستند انشاء الله تاهفت هشت روز دیگر تمام میشود .

آقامیرزا ابوالحسن خان میخوانم از وزیر امور خارجه سؤال نمایم که جواب مراسم سفارت

انگلیس را در باب معاهده فرموده اند یاخیر ؟

وزیر امور خارجه - خیر هنوز جواب این مسئله داده نشده ولی مشغولیم بهت این که چون از

مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای او چیست ؟

حاج محترم السلطنه - اولاً بنده بر حسب دعوت آمده ام و ثانیاً اینها را وزیر امور خارجه رای داده است و اهلیحضرت دستخط فرموده اند و چیزی فوق العاده نیست و تمام اینها را مجلس قبلاً تصویب کرد فقط در باب حقوق قشون است بعضی مطالب هم هست که باید در مجلس خصوصی عرض کنم .

آقامیرزا ابوالحسن خان ما قانوناً نمیتوانیم جواب این مطالب را بدهیم باید وزیر امور خارجه به مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای او چیست ؟

حاج محترم السلطنه - اولاً بنده بر حسب دعوت آمده ام و ثانیاً اینها را وزیر امور خارجه رای داده است و اهلیحضرت دستخط فرموده اند و چیزی فوق العاده نیست و تمام اینها را مجلس قبلاً تصویب کرد فقط در باب حقوق قشون است بعضی مطالب هم هست که باید در مجلس خصوصی عرض کنم .

آقامیرزا ابوالحسن خان ما قانوناً نمیتوانیم جواب این مطالب را بدهیم باید وزیر امور خارجه به مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای او چیست ؟

بعضی کارها باید بعضی استیلاها بشود چه جواب داده خواهد شد.

آقامیرزا ابوالحسن خان - موجود مسوم میشود که دولت ایران این معاهده را تصویب فرموده حقیقت دارد یا خیر؟

وزیر امور خارجه - خیر صبیح نیست.
حاجی سید نصر الله - آن روز که در مجلس مذاکره شد مجلس نپذیرفتند.

رئیس - جناب معتمد السلطنه آمده است از برای ترتیبات کمیونی که تصویب شده است.

معتمد السلطنه - وقتی که فرما فرما ملزم بودند قرار شد که این اردو هم برود و از آن گذشته دولت عثمانی میگوید که تمام این اقدامات از عشاير است تا متوجه نداشته باشیم که عشاير بهمانیم بهیچوجه کار از ما پیشرفت نخواهد کرد.

رئیس - بر فرض اردو رفت حالا آنصفتان سرد است تا رسیدن اردو به آنجا زمستان میشود و برف تمام این اراضی را مستور میسازد آنوقت چه فایده خواهد داشت.

معتمد السلطنه - قشون ما هرگز تر از قشون دولت عثمانی نیست دیگر این که میشود در آذربایجان باشند در موقع لزوم حرکت کنند.

حاج محمد اسماعیل آقا - وقتی فرما فرما میرفت تمام ترتیبات این اردو را ملاحظه و تصویب کرده اند و اکنون هم که آنجا رفته همه روزه اردو می خواهد چنانچه کرا را نوشته است پس تشکیل اردو بجهت سرحد و انتظام داخلی آذربایجان لازم است.

اسدالله میرزا - گمان بنده این است که رفتن اردو و افواج با کمیون صحیح نیست بجهت اینکه در ظاهر چنین می نماید که دولت ایران یا دولت عثمانی طرف میباشد و حال آنکه باطن امر این طور نیست اگر چه اردو و افواج هم لازم است برود ولی نه با کمیون.

معتمد السلطنه - بنده در این مورد سه جواب دارم تکلیفی که خواستام هر وقت اقدام بشود بنده حاضر هستم و آن این است که اولاً روی کاغذ آمده ثانیاً آنکه رفتن چهار فوج به تبریز را مجلس هم تصویب نموده و بنیاب مجلس از رای خودش منحرف بشود ثالثاً تمام دول میدانند که دولت ایران قصد جنگ با دولت عثمانی ندارد بخصوص این با عده قلیل این اردو حرکت دادن و اینده از قشون فقط برای آست که دولت عثمانی میگوید این اغتشاشات سرحدی از عشاير است در این صورت بنده باید يك قشونی داشته باشم که عشاير را جواب داده جلوگیری کنم.

آقامیرزا ابوالحسن خان - آن وقت که مجلس تصویب نمود فرار شد که يك توه به سرحد لزوم بجهت رفع اغتشاش داخله و سرحدی معین بشود.
اسدالله میرزا - ما هم باید بفکر این توه باشیم ولی کمیون با اردو نیاید برود از برای آنکه اردو بجهت نظم داخله می رود.

معتمد السلطنه - صبیح است بنده یک نفر هستم روانه شده میروم ولی می گویم این اردو باید ازین جلوتر برود نه اینکه من به خاطر جمعی بروم به آنجا هر روز تلگراف بی مجلس و جاهای دیگر که می آید می آید می آید.

معتمد السلطنه - صبیح است بنده یک نفر هستم روانه شده میروم ولی می گویم این اردو باید ازین جلوتر برود نه اینکه من به خاطر جمعی بروم به آنجا هر روز تلگراف بی مجلس و جاهای دیگر که می آید می آید می آید.

معتمد السلطنه - صبیح است بنده یک نفر هستم روانه شده میروم ولی می گویم این اردو باید ازین جلوتر برود نه اینکه من به خاطر جمعی بروم به آنجا هر روز تلگراف بی مجلس و جاهای دیگر که می آید می آید می آید.

معتمد السلطنه - صبیح است بنده یک نفر هستم روانه شده میروم ولی می گویم این اردو باید ازین جلوتر برود نه اینکه من به خاطر جمعی بروم به آنجا هر روز تلگراف بی مجلس و جاهای دیگر که می آید می آید می آید.

آقامیرزا محمود - مسانطوریکه جناب معتمد السلطنه می فرمایند اولاً لازم است چون در این باب مذاکره شده حالا اگر اردو زود بنظر اجاب چنین می آید که دولت ایران بجهت حرکت دادن فوج هجز به سرمانیده و فرما فرما هم که خواسته بودند.

رئیس - آیا بهینیم فرما فرمائی همین است که ایشان کرده و میکنند در صورتیکه بهوای نفس باشد چه فایده دارد.

حاجی محمد اسماعیل آقا - فرما فرما اتصالاً از وزراء دستور العمل خواسته و می گوید اگر فرار شده است که من تنها بر سر حد بروم و ترن تمام مقصود ولی قرار بود اردو بیاید که بنامد و مالیات را هم من عهد منکرته بودم بولم هم برای افواج و حرکت قشون تصویب شده بود که بدهند.

رئیس - ما منتظر جواب تکلیفی هستیم که و کلای آذربایجان به ایشان گفته اند که با مسئولیت انتظام آنجا را قبول نمایند یا جواب بدهند.

رئیس - بجهت این مأموریت اردو چون جناب معتمد السلطنه آنرا صواب میدانند و خواسته اند باید ایشان را روانه کرد نه این که فرما فرما خواسته است بجهت اینکه معلوم نیست فرمان فرما برای چه می خواهد بجهت داخلی آذربایجان یا برای جای دیگر.

حاج امام جمعه - باعث فادینده رفتن قشون ضرری ندارد ولی اردو زدن در سرحد گویا موجب بعضی نوسانات بشود و در سر حد اردو زدن فایده ندارد و الا اراضی متنازع فیسه را برف مستور نموده لیکن برای فرستادن قشون هیچ میبنداید.

آقامیرزا ابوالحسن خان - بنده بنده این است در این باب جناب حاج معتمد السلطنه با و کلای آذربایجان در مجلس مخصوص گفتگو نموده آخرین رای را بدهند و زودتر روانه شوند.

رئیس - در حقیقت این رای را باید جناب وزیر خارجه بدهند که صلاح است یا خیر؟

وزیر امور خارجه - اگر جناب معتمد السلطنه را مسئول میدانید هر چه خواسته است باید بدهید صبیح است.

آقامیرزا ابوالحسن خان - ما شما را مسئول می دانستیم نه ایشان را.

وزیر امور خارجه - شما را مسئول میدانید بنده هم ایشان را مسئول میدانم هر چه را که خواسته اند باید داد و هر قدر هم زودتر حرکت نمایند بهتر است که کارها خیلی منقوش است.

آقای سید مهدی - در باب عشاير داخلی چه شد که این سوارهای ایلات جلوی آنها را نمیگیرند

رئیس - حال این مسئله باشد که کمیون ما به هم حاضر شده یکدفعه رای آخر داده شود (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه ۴ رمضان

دائر القورای ملی
خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه دوم آقامیرزا ظاهر قرائت کردند.

آقامیرزا محمود دخوانساری - چند ماه قبل جناب ناصر الملک که وزیر مالیه بودند نظامنامه بجهت تمیزی عظمی نوشته بودند و در مجلس قرائت

و تصویب شد زحمتی کشیدند و مأموری هم برای رسیدگی فرستادند حال معلوم میشود که هیچ اقدامی نشده است ماطور معوق مانده باید از وزیر مالیه خواست که اقدام کنند مسئله مهم و ضروری است تا خیرش اسباب ضرر خواهد بود.

رئیس - نباید تعطیل شود باید اقدام کنند در کمیسیون مالیه هم فراری داده اند و صورتی هم در ورقه چاپ کرده بودند.

آقای سید حسن تقی زاده - آن صورت مقدمات ممیزی است که برای مالکین نوشته شده است حالا هم مشغولند ولی بعد از تغییر کابینه فی الجمله مسامحه شده است همانطور که آقا میرزا محمود گفته باید اقدام شود و چند کمیسیون از برای این عمل روانه دارند.

سید الحکماء - بنده چند روز قبل که در ورامین رفته بودم دیدم که مشغول مهندسی و ممیزی هستند.

وکیل الرعایا - از فرار چند روز است که مهندسی و ممیزی مبلد بنسازنه و مخصوصه شده است قریب بیست روز است که هر یک میگویند اگر مرا رئیس کنید چنین و چنان میکنم تمام مباحثه و مناظره است و هیچ کاری نکرده اند فعلاً دو مسئله است که باید عرض کنم یکی را که صیصد تومان عایدی بومیه است امروز عرض میکنم و آن عمل تلنگرافخانه است که باید زودتر ختم شود و دیگری هزار تومان است که چند روز دیگر میگویم.

رئیس - خود مستعان الملک اینجا بود در این باب گفتگو شد قرار شد که برود ترتیباتی را که لازم است موجود نموده تأمین و اطمینان حاصل بشود و ختم گردد.

(کافذی از مشیر دیوان از کردستان قرائت شد قریب باین مضمون که شاهزاده سالارالدوله بعد از چندین سال خدمت بی جهت چاکر را حبس و تمام دارائی را کمر گذاشته سی و شش هزار تومان گرفت بدین واسطه پریشان شده بتوسط شاهزاده عین الدوله در شهر الدوله بخاکبای شاه مرحوم و بتوسط آتابک پسر آن اعلیحضرت کرا را عرض شده دستخط ها صادر گردیده خصوصاً آتابک مرحوم نوشته بودند که بعد از آمدن شاهزاده بطهران احقاق حق خواهشند آن بود که آن قضیه نا گوار رخ داد حال از جناب عالی که رئیس مجلس مقدس میباشد مستدعی است که احقاق حق چاکر را بفرمائید.)

وکیل التجار - این شکایت است ربطی به مجلس ندارد.

آقای سید حسین - در باب سالارالدوله منحصراً بشیر دیوان نیست خیلی اشخاص میباشد که مدعی هستند قریب دو کروار اموال مردم را گرفته قرار شد در این باب که يك مجلس عالی تشکیل شود شاهزاده هم حاضر شود تا رسیدگی بعمل آید اگر آن مجلس تشکیل بشود بسیار خوب است و اگر هم باید راجع ببدلیه شود که راجع شود.

رئیس - این مسئله هم همان رجوع ببدلیه شود این هم کافذیست که یکی ازو کلا نوشته قرائت شود (قرائت شد قریب باین مضمون که اگر بنا باشد